

ARCHEOFASHION MOVING HISTORY

نشریه داخلی برند آرکیوفشن | سال اول | شماره دوم

September 21 ,2026

Archeofashion.com

شاپوریکم و تثبیت قدرت

مانی، پیامبری در سایه ها

MAROLOGY

بازی مارولوژی، نخستین بازی مجموعه ی آرکیوفشن است که به صورت بسیار نفیسی تهیه شده است. این بازی باعث می شود که شما در یک ترم بازی با بیش از سی محوطه ی باستانی آشنا شوید. این بازی دارای یک صفحه از چوب گردوی دست ساز و مجموعه ای از مهره ها و کارت های بازی است.

این بازی برگرفته از مفاهیم بازی هایی همچون مارو پله و کارت بازی است. مدت زمان بازی حدود یک ساعت است و حداقل دو و حداکثر برای بازی بین چهار نفر است.

سرآغاز

تاریخ این سرزمین از دوره‌های متعددی تشکیل شده است، گاهی اطلاعات ما در مورد برخی که شاید چندین دهه هم برپهنه ی ایران حکمرانی داشته‌اند بسیار کم است.

اطلاعاتی که گاهی با برخی خرافات، شخصی‌نگری‌ها و روایت‌های بومی ترکیب شده‌اند و شکل و شمایی اسطوره‌ای به خود گرفته‌اند. ما تمام تلاشمان نگاهی بدون پیش‌داوری، قضاوت و پرهیز از صحبت بدون منابع دقیق و اصیل است. در این شماره به داستان شاپور یکم ساسانی پرداخته ایم؛ مردی که داستان‌هایی شگرف در عرصه ی ایران خلق کرده و آوازه‌اش در سراسر دنیای باستان پیچید. از آغاز فعالیت آرکیوفشن در حدود پنج و نیم سال پیش در ایران، نقش برگرفته از شاپور در نقش رستم یکی از بهترین طراحی‌های ارائه شده در آرکیوفشن بوده است. اطلاعات در این‌مورد تنها به این خلاصه بودن نخواهد بود و ما در پادکست این طرح به کفایت درموردش سخن خواهیم گفت.

سخنی هم با شما مخاطب خاص آرکیوفشن، همراهی شما در این سال‌ها راز بقای این برند بوده است و در دریای پرتلاطم این روزهای ایران و جهان و فراگیری هوش مصنوعی در طراحی، ما کماکان به تعهد خود پای بندیم. همراهی شما در معرفی ما می‌تواند مسیری بلندپروازانه‌تر را برای ما رقم زند. معرفی ما و همراهی شما در آینده رمز موفقیت این قبیله است.

برای همکاری و پربارتر شدن این مجلدات دست شما را صمیمانه می‌فشاریم. به امید سربلندی سرزمینمان و مردمان نازنینش.

صدرا شریعتمداری

آرکیوفشن، نخستین برند رسمی دنیای مد و باستان‌شناسی است، نام این برند ترکیبی است از باستان‌شناسی Archeology و لغت مد. این برند در سال ۱۳۹۹ شمسی در ایران و همزمان در کشور پرتغال و اتحادیه ی اروپا به ثبت رسمی رسید. در طی سالیان گذشته این برند بیش از یکصد طرح انحصاری از دنیای باستان را در ایران و جهان اجرا نموده و قبیله‌ای جهانی در دل خود ساخته است. محتوای ما را در شبکه ی اینستاگرام و وب سایت رسمی ما به آدرس‌های زیر دریافت کنید.

با تشکر از همکار خوبمان سرکارخانم مریم غلامی که در تهیه ی این مجلد کوشش فراوان داشتند.

www.archeofashion.com

جانشین اردشیر؛ معمار امپراتوری تازه

بیش از دویست و پنجاه سال، توازن قدرت میان امپراتوری‌های پارتی و رومی، نقشه سیاسی خاورمیانه را شکل می‌داد. اما از اوایل سده سوم میلادی این تعادل رو به دگرگونی گذاشت؛ هر دو امپراتوری رو به ضعف می‌رفتند و نیروهای تازه‌ای وارد صحنه شدند. تا میانه همین سده، امپراتوری پارتی از میان رفت و امپراتوری روم نیز دچار چندپارگی شد و سلسله‌ای پرشتاب از امپراتوران کوتاه‌عمر سرباز را در دوره‌ای آشفته پدید آورد که امروزه با نام «بحران سده سوم» شناخته می‌شود. در این میان، قدرتی نو بر بخش بزرگی از خاورمیانه مسلط گشت: امپراتوری ساسانی که اردشیر یکم (حدود ۲۲۴-۲۴۱ م.) بنیان نهاد و شاپور یکم (حدود ۲۴۱-۲۷۲ م.) آن را استوار ساخت.

شاپور یکم، فرزند اردشیر بابکان و بانو میرود، از همان آغاز به‌عنوان جانشین برگزیده پدر شناخته می‌شد. اردشیر او را «مهربان‌ترین، خردمندترین، شجاع‌ترین و تواناترین» پسران خود می‌دانست و در مجلسی از بزرگان، او را رسماً به جانشینی برگزید. شواهد نشان می‌دهد که شاپور در سال‌های پایانی عمر اردشیر، به‌صورت هم‌پادشاهی (synarchy) با پدر حکومت می‌کرد. بر اساس دست‌نویس مانوی کلن (Cologne Mani Codex)، در سال ۲۴۰ میلادی و همزمان با فتح شهر حتره، اردشیر تاج بزرگ شاهی را بر سر شاپور گذاشت. این انتقال قدرت مسالمت‌آمیز و برنامه‌ریزی‌شده، پایه‌های امپراتوری تازه‌تأسیس ساسانی را تثبیت کرد و شاپور را در موقعیتی قرار داد که بتواند بلافاصله سیاست‌های توسعه‌طلبانه پدر را ادامه دهد.

مجسمه ایستاده شاپور یکم
غار شاپور، حدود ۶ کیلومتری شهر باستانی بیشاپور.
ارتفاع: ۶/۷۰ متر
عرض شانه: بیش از ۲ متر
وزن تقریبی: ۳۰ تن
جنس: سنگ آهک (تراشیده‌شده از استلاگمیت طبیعی غار)
تاریخ: نیمه دوم سده سوم میلادی

کعبه زرتشت: نقش رستم

بر سه ضلع این بنای سنگی، کتیبه سه‌زبانه شاپور یکم با عنوان Res ŠKZ یا Gestae Divi Saporis به پارسی میانه، پارتی و یونانی حک شده است؛ متنی که از مهم‌ترین اسناد تاریخی ساسانی و یکی از منابع اصلی شناخت مفهوم «ایران‌شهر» و گستره جغرافیایی آن در سده سوم میلادی به شمار می‌رود.

بخشی از متن کتیبه شاپور در معرفی مرزهای ایران‌شهر:

«...پارس، پارت، خوزستان، میشان، آسورستان (بین‌النهرین سفلی)، نودشیرگان (آدیابن)، عربستان (شمال بین‌النهرین)، آتورپاتکان (آذربایجان)، ارمنستان، و پروزان (گرجستان/ایبریا)، سکان (سکستان)، الانان، تا کوه قفقاز و در الانان، و همه کوهستان پتسخوارگر، ماد، گرگان، مرو، هریو (هرات) و همه ابرشهر خراسان، کرمان، سکستان، توران، مکران، پاردان، هندوان و کوشان‌شهر تا پیشاور و تا کاشغر و سغد و چاجستان تا چاشکند تا فراز دریا (عمان)»... و این همه شهر و شهریار و استاندار را به بازگزاری و بندگی خود درآوردم.»

دینار طلای شاپور اول

دینار طلای شاپور اول، ۲۴۰-۲۷۲ م.

روی سکه: نیم‌تنه شاپور اول با تاج کنگره‌دار، دیهیم، گوی مو (کوریموس) و نوارهای تاج؛ کتیبه پهلوی عنوان شاه را معرفی می‌کند: «مزداپروست، خدا شاپور، شاهنشاه ایران که نژاد او از خدایان است».

پشت سکه: آتشدان مقدس با دو پیکره همراه در دو سوی آن؛ کتیبه پهلوی «آتش شاپور» را ثبت کرده است.

موزه سکه‌شناسی برلین (Münzkabinett)؛ شماره ثبت: ۲۳۵/۱۸۷۹، شماره اثر: ۱۸۲۰۴۲۳۴.

نقش رستم، سده سوم میلادی
شاپور یکم، شاهنشاه ساسانی، در اوج قدرت.
در برابر او والریان، امپراتور روم، زانو زده
و دستش در دستان شاه ایران است.
این سنگنگاره، روایت خاموش بزرگ‌ترین
تحقیر نظامی روم در شرق است.

از میسیخه تا ادسا؛ جنگ‌های بزرگ شاپور یکم

سه لشکرکشی که امپراتوری روم را به زانو درآورد

سپاهی عظیم که بنا به گفته خود شاپور حدود هفتاد هزار نفر را شامل می‌شد، به مقابله آمد. در نبردی بزرگ در غرب ادسا و حران، سپاه روم شکست سختی خورد و برای نخستین بار در تاریخ، یک امپراتور روم به همراه سرداران و صاحب‌منصبان نظامی‌اش به اسارت درآمد. شاپور در کتیبه سه‌زبانه خود بر کعبه زرتشت (ŠKZ) با افتخار می‌نویسد که «با دست‌های خود قیصر والریان را گرفتم» و او را همراه با سایر اسیران به پارس فرستادیم.

پیروزی در نبرد ادسا نه تنها اوج قدرت نظامی شاپور یکم را نشان داد، بلکه پیامدهای ژرفی در سیاست داخلی و مذهبی امپراتوری ساسانی داشت. اسارت والریان و غنایم عظیم حاصل از آن، اعتبار شاپور را در میان بزرگان و موبدان به شدت افزایش داد و به او امکان داد سیاست توازن مذهبی پیچیده‌ای را در پیش گیرد. در این زمان، دین زرتشتی به عنوان آیین رسمی امپراتوری در حال تثبیت و سازمان‌دهی بود، در حالی که مانویت به عنوان یک نظام دینی نوپدید و تلفیقی، تحت حمایت مستقیم شاه، فرصت رشد و گسترش یافت. بررسی این دو جریان دینی در کنار یکدیگر، تصویر روشنی از سیاست دینی شاپور و تنش‌های درونی جامعه ساسانی ارائه می‌دهد.

پس از مرگ اردشیر (حدود ۲۴۱/۲۴۰ م.)، شاپور یکم با عنوان رسمی «شاهنشاه ایران و انیران» بر تخت نشست و به سرعت درگیر جنگ‌های گسترده با امپراتوری روم شد. او سه لشکرکشی بزرگ علیه روم انجام داد.

در نخستین کارزار گوردیان سوم با هدایت پدر زن خویش تیمسیتئوس به شرق تاخت و پیروزی‌هایی در رأس‌العین بدست آورد. اما پس از مرگ تیمسیتئوس و پیشروی به سوی تیسفون، در نبردی در آغاز سال ۲۴۴ میلادی مغلوب شاپور شد. در جنگ میسیخه (پیروزشاپور)، سپاه روم درهم شکست و گوردیان کشته شد. جانشین او، فیلیپ عرب، ناچار شد پانصد هزار دینار غرامت بپردازد و خراج‌گزار ایران شود.

در دومین نبرد (باربالیسوس ۲۵۲-۲۵۶ م) شاپور با دستاویز قرار دادن پیمان‌شکنی رومیان در قبال ارمنستان و بازپرداخت باج تهاجی علیه رومیان آغاز کرد. در باربالیسوس بر کرانه فرات، سپاه شصت‌هزار نفری روم را یکسره نابود ساخت. سپس انطاکیه، سومین کلان‌شهر جهان هلنیستی-رومی، سقوط کرد. سی‌وشش شهر با حومه‌هایشان به تصرف درآمدند و هزاران اسیر و صنعتگر به خوزستان و فارس کوچانده شدند.

در سومین و مهم‌ترین این لشکرکشی‌ها، در سال ۲۶۰ میلادی، شاپور شهرهای حران و ادسا را محاصره کرد. امپراتور والریان با

دستاورد های عظیم نبرد ادسا برای ایرانیان

نبرد ادسا میان شاپور یکم و والریان، قیصر روم، در سال ۲۶۰ میلادی در نزدیکی شهر ادسا به وقوع پیوست. نکته قابل تأمل این جنگ، استفاده هوشمندانه شاپور از اسرای رومی بود. او با بکارگیری هزاران اسیر و مهندس رومی، میراث تمدنی بی نظیری از شهرسازی برجای گذاشت:

- ساخت سد و پل شادروان در شوشتر بر روی رود کارون
- تأسیس شهر و دانشگاه پزشکی جندی شاپور
- بنای شهر سلطنتی بیشاپور در کازرون
- شش نقش برجسته صخره‌ای در تنگ چوگان

شاپور یکم روایت پیروزی ادسا را بر کتیبه‌های سه‌زبانه شاهی (فارسی میانه، پارتی و یونانی) بر دیواره‌های کعبه زرتشت در نقش رستم، به تفصیل بازگو کرده است. در بخشی از کتیبه شاهی آمده است: «...و در آن سوی ادسا و حران، نبردی بس بزرگ با والریانوس قیصر در گرفت و ما والریانوس قیصر را با دستان خودمان اسیر کردیم و شهروندان، سناتورها و سردارانی که بر آن ارتش سالار بودند، همه را دستگیر کردیم و به پارس رانیدیم.»

کامه پیروزی شاپور اول بر والریان، سنگ ساردونیکس، پس از ۲۶۰ م. موزه ملی کتابخانه فرانسه، شماره اثر: Camée ۳۶۰.

نقش برجسته شاپور یکم، نقش رجب، فارس، سده سوم میلادی.
شاپور یکم (حکومت ۲۴۰-۲۷۰ م.) سوار بر اسب و در پی او گروهی از
همراهان شاهی به تصویر درآمده‌اند. کتیبه سه‌زبانه، هویت شاه را تأیید
می‌کند. این نقش برجسته از مجموعه آثار صخره‌ای دوره آغازین ساسانی
در نقش رجب است و تصویری از اقتدار شاهی و تشریفات درباری در
هنر ساسانی ارائه می‌دهد.

نقش برجسته تاج‌گذاری شاپور یکم، نقش رجب، فارس، سده سوم میلادی.
در این صحنه، شاپور یکم در مراسم دریافت حلقه شهریاری از اهورامزدا
به تصویر کشیده شده است. این نقش برجسته از نمونه‌های شاخص هنر
رسمی ساسانی در دوره آغازین این دودمان است و با تأکید بر آیین
اعطای فره و نشان پادشاهی، مشروعیت دینی و اقتدار شاهی را به نمایش
می‌گذارد.

سامان‌دهی آئین زرتشتی در عصر شاپور یکم

از متون پراکنده تا تدوین میراث زرتشتی؛ سیاست دینی و فرهنگی شاپور اول

معبد آناهیتا، کنگاور
بنای سنگی عظیم متناسب به دوران اشکانی یا اوایل ساسانی
یکی از بزرگ‌ترین نیایشگاه‌های بازمانده از ایران باستان

با برآمدن خاندان ساسان و فرمانروایی اردشیر بابکان، دین زرتشتی به دین رسمی امپراتوری تبدیل شد. این آیین پیش از آن نیز در استان فارس پیروانی داشت و سکه‌های محلی فارس از سده دوم پیش از میلاد تا پایان سده دوم میلادی، نام و تصویر اهورامزدا را نشان می‌دهد. اردشیر با تأکید بر پیوند خود با ایزدان و سنت هخامنشی، مشروعیت دینی خود را تقویت کرد و روحانی بلندپایه‌ای به نام توسر (تنسر) را مأمور گردآوری و سامان‌دهی آموزه‌های پراکنده زرتشتی نمود.

متن پهلوی دینکرد روایت می‌کند که اردشیر فرمان داد همه آموزه‌های پراکنده گردآوری شود و آنچه معتبر است برگزیده و بقیه کنار گذاشته شود. این اقدام نشان می‌دهد که در آغاز دوره ساسانی، سنت زرتشتی هنوز انسجام کامل نداشت و تفاسیر مختلف میان مردم و روحانیان رواج داشت. توسر بر پایه نوشته‌های موجود، اسناد کهن و سنت شفاهی «روحانیان مورد اعتماد»، متن نهایی را تدوین کرد. این فرایند را می‌توان با شکل‌گیری متون مقدس یهودی و مسیحی در همان دوره تاریخی مقایسه کرد.

در دوره شاپور اول، فعالیت‌های آیینی زرتشتی شدت گرفت. یکی از اقدامات اصلی ساسانیان ساخت آتشکده‌های رسمی بود. شاپور گزارش می‌دهد که دست‌کم پنج آتش مقدس ایجاد کرد: یکی به نام خود، یکی به نام دخترش شاپوردختک، و سه آتش دیگر برای پسرانش در ارمنستان، میشان و سیستان. این آتشکده‌ها دارای اقتصاد مستقل بودند و مقدار قابل توجهی مواد قربانی روزانه (مانند ۲۰ بره همراه نان و شراب) به آن‌ها اختصاص می‌یافت. ساختار سازمانی آتشکده‌ها شامل بردگان، بندگان/کارکنان و نگهبانان و سرپرستان (سالار) بود و حتی نوعی بندگی موقت آئینی (آتش‌بندگ) نیز وجود داشت.

با وجود این تلاش‌ها برای ایجاد وحدت، نمی‌توان از یک «ارتدوکسی واقعی» در ابتدای دوره ساسانی سخن گفت. اختلافات عمیق در برداشتها و سنت‌ها باقی ماند و گروه‌هایی با محوریت ایزدانی چون مهر نیز فعالیت داشتند. روحانیان زرتشتی نزدیک به دربار کوشیدند تصویری یکپارچه از دین ارائه دهند، اما سنت‌های محلی و تفاسیر گوناگون همچنان حضور داشتند.

مهر کریستالی مانی

دودمان ساسانی، اواسط سده سوم میلادی، میان رودان؛ بلور سنگی، قطر: ۲,۹ سانتی متر، ارتفاع: ۰,۹ سانتی متر؛ کتابخانه ملی فرانسه، پاریس (INT. ۱۳۸۴.BIS).

نیز نشان دهنده اهمیت این ایزد در آغاز دوره ساسانی است. با این حال، شباهت میان مانویت و زرتشتی گری دقیقاً در همین نقطه پایان می یابد. مانی بر تقابل میان «روح» و «ماده» تأکید می کرد؛ هرچه روحانی بود نیک شمرده می شد و هرچه مادی بود شر. این نگاه با جهان بینی زرتشتی ناسازگار بود، زیرا در دین زرتشتی، جهان و زیبایی های آن آفریده اهورامزدا بود و زندگی پاک در همین جهان هدفی پسندیده دانسته می شد. مانویت دینی ضد ماده و دیگرجهانی بود، در حالی که زرتشتی گری دینی این جهانی بود و پیروانش را به آبادانی و بهره بردن از آفریده های اهوره مزدا دعوت می کرد. موفقیت مانی از چند عامل سرچشمه می گرفت: نخست زندگی در بابل به عنوان منطقه ای بزرگ و پرجمعیت با فرقه ها و ادیان گوناگون؛ دوم تشکیل گروه های نویسندگی که تعالیم او را به زبان ها و خط های مختلف ترجمه و حتی کتاب های مستقل می نوشتند؛ و سوم معرفی خود به عنوان خاتم پیامبران که آمده است تا تعالیم زرتشتی، مسیحی، بودایی و مندائی را تکمیل کند. شاپور مانی را در زمره درباریان و همراهان خاص خود در سفرهای جنگی و صلح قرار داد و به او فرمانی داد که بر اساس آن مانویان حق داشتند آزادانه در سراسر شاهنشاهی ساسانی پیام خود را ابلاغ کنند. مانی به مدت نزدیک به سی سال تا پایان عمر شاپور در سایه این حمایت ملوکانه به سر برد و شاگردان برجسته خود (همچون مار آدا به غرب و روم، و مار عمو به خراسان و آسیای میانه) را برای تبلیغ اعزام کرد.

در همین دوره، مانی (بنیان گذار دین مانوی در سده سوم میلادی) ظهور کرد. شاپور با رویی گشاده با او برخورد نمود و اجازه داد آزادانه رفت و آمد کند و تعالیم خود را تبلیغ نماید. مانی که در بابل زاده شده بود، در گفت و گو با شاپور خود را چنین معرفی کرد: «من پزشک هستم و از سرزمین بابل آمده ام.» این ملاقات در زمانی رخ داد که ساسانیان در حال تثبیت قدرت در فارس و رویارویی با بقایای حکومت اشکانی بودند. مانی سال های نخست زندگی خود را در کنار والدینی گذراند که پیوند مذهبی با گروهی از تعمیدیان بابل داشتند؛ گروه هایی که احتمالاً تحت تأثیر مسیحیت و آیین های گنوسی بودند. او در سن ۲۴ سالگی (سال ۲۴۰ م. هم زمان با تاج گذاری شاپور) نخستین مکاشفه علنی خود را اعلام کرد. مانی نخست به هند (سند و توران) سفر کرد و پس از استقرار سلطنت شاپور، از طریق برادران شاپور یعنی پیروز (حاکم کوشان) و مهرشاه (حاکم میشان) به دربار شاهنشاه راه یافت. شاپور یکم با دیدگاهی عمل گرایانه و امپریالیستی، مانی را در تیسفون به حضور پذیرفت. مانی تنها اثر خود را که به زبان فارسی میانه (پهلوی با خط مانوی) نگاشت، به نام شاه شاپورگان نام نهاد. نظام دینی مانی دوگانه انگار بود و خود او در کتاب شاپورگان توضیح داد که تعالیمش بر پایه «دو بن» شکل گرفته است. او این دوگانه باوری را با بهره گیری از واژگان زرتشتی بیان می کرد تا برای مردمی که با ایزدان و مفاهیم دین زرتشتی آشنا بودند، قابل فهم باشد. استفاده مانی از نام «زروان» برای اشاره به خدای برتر

مانی و کرتیر؛ دو رقیب در دربار شاپور

نقش برجسته و کتیبه کرتیر در نقش رجب؛ فارس

روایت معراج کرتیر

روایت معراج کرتیر فقط در دو کتیبه نقش رستم و سرمشهد آمده و یکی از مهم‌ترین بخش‌های کتیبه‌های اوست. کرتیر می‌گوید که از ایزدان «نشانه» (nišān) و «اثبات» خواست تا مطمئن شود که بهشت و دوزخ واقعاً وجود دارند و جایگاه نهایی نیکان و بدان هستند. همچنین می‌خواهد کسانی که کتیبه را می‌خوانند، مانند او به درستی آیین‌ها اطمینان پیدا کنند. کرتیر پیش از معراج، یک آئین خاص (ēwēn mahr) را در زمان شاپور یا در دربار او برگزار کرده بود. در این آئین قبول داده بود که اگر معلوم شود روان او بداست، همچنان به باور ایزدان پایبند خواهد ماند. برخی پژوهشگران احتمال می‌دهند که این معراج مانند ارداویراف با مصرف شراب و بنگ و ورود به حالت خلسه انجام شده باشد، اما متن کتیبه صراحتاً به این موضوع اشاره نمی‌کند.

روح کرتیر به پل چینود می‌رود. در آنجا با شکل‌هایی روبه‌رو می‌شود که نماینده خودش هستند. سپس زنی بسیار زیبا و درخشان از سمت شرق بر جاده‌ای نورانی ظاهر می‌شود. این زن همان «دَنَنا» (دین/وجدان) است که در سنت زرتشتی، شکل نیک یا بد اعمال انسان را به خود می‌گیرد. کرتیر در پایان معراج اطمینان کامل پیدا می‌کند که آیین‌هایی که او ترویج می‌کرده صحیح است و روان او نیز رستگار خواهد شد.

کرتیر (Kartir / Kerdir / Kirdir)، موبد بلندپایه زرتشتی سده سوم میلادی، یکی از تأثیرگذارترین چهره‌های دینی-سیاسی دوره ساسانی است. کرتیر فعالیت خود را احتمالاً از دوره شاپور اول (۲۴۰-۲۷۰ م.) به‌عنوان روحانی دربار آغاز کرد. کرتیر با عنوان «هیربد» (ēhrbed) ظاهر می‌شود. شاپور او را در امور موبدان مقتدر ساخت و منابع مالی پایه در اختیارش گذاشت. او آتش‌های بهرام تأسیس کرد، منشورها را مهر زد و موبدان را خشنود ساخت. در کتیبه سه‌زبانه شاپور نام او به‌عنوان تنها روحانی ذکر شده دیده می‌شود که نشان‌دهنده جایگاه ویژه اوست.

پس از مرگ شاپور، هرمز اول (۲۷۰-۲۷۱ م.) عنوان «موبد اهوره‌مزدا» را به او اعطا کرد. با به قدرت رسیدن بهرام اول (۲۷۱-۲۷۴ م.) نفوذ کرتیر به‌طور چشمگیری افزایش یافت. تحت بهرام دوم (۲۷۴-۲۹۳ م.) به اوج قدرت رسید و عنوان افتخاری «بُوخت‌روان بهرام» (bōxt-ruwān-Warahrān) یعنی «روان بهرام رستگار شد» را دریافت کرد.

او از چهار کتیبه سنگی خود در فارس (نقش رجب، نقش رستم، سرمشهد و کعبه زرتشت) و نیز از ذکر نامش در کتیبه شاپور اول (ŠKZ) و کتیبه نرسی در پایکولی شناخته می‌شود. همچنین در متون مانوی (قبطی، پارتی و فارسی میانه) با نام «کَرْدِل» یا مشابه آن ظاهر می‌شود.

کرتیر نقش محوری در سقوط مانی داشت. در دوره شاپور اول، مانی مورد حمایت نسبی شاه بود. اما پس از مرگ شاپور و روی کار آمدن بهرام اول، وضعیت تغییر کرد. وقتی مانی وارد شهر بلاباد (جندی‌شاپور) شد، موبدان خشمگین شدند و او را نزد کرتیر متهم کردند. کرتیر موضوع را به مقامات بالاتر و سپس به شاه گزارش داد. بهرام اول مانی را احضار کرد. منابع مانوی صحنه را به‌صورت تحقیرآمیز توصیف می‌کنند: شاه مانی را با عباراتی تند خطاب کرد و او را به بی‌فایده‌گی متهم نمود. مانی زندانی شد و در زندان درگذشت (حدود ۲۷۴ یا ۲۷۶ م.). برخی روایات بعدی می‌گویند پوست او را کُندند و با کاه پر کردند، اما منابع معتبرتر مرگ در زندان را تأیید می‌کنند.

کرتیر پس از این رویداد، سرکوب پیروان مانی را ادامه داد و مانویان را تحت عنوان «زندیق» (بدعت‌گذار) هدف قرار داد. بسیاری از پژوهشگران معتقدند موفقیت کرتیر در از بین بردن مانی، عامل اصلی ارتقای او تحت بهرام اول و به‌ویژه بهرام دوم بود.

KING SHAPUR I

تیشرت طرح شاپور یکم ساسانی

گاهی ما یک طرح را نمی خریم بلکه یک بخشی از هویت را تهیه می کنیم، هویتی که از لابلای هزاره های دور به ما رسیده است، این طرح یکی از شاهکارهای آرکیوفشن برای پنج سال بوده است.

برای تهیه ی این اثر فاخر با مراجعه به سایت ما و یا تماس با همکارانمان در شبکه ی اجتماعی اینستاگرام همراه ما باشید.

این طرح را در زمانی بر تن کنید که میخواهید جایی حس غرور داشته باشید از ایرانی بودنتان.

S, M, L, XL, 2XL
100% COTTON
SILKOR DTF PRING HIGH QUALITY

مانی

پیامبری در عصر شاپور

روایت یک دین جهانی در قلب امپراتوری ساسانی

در دوره ی شاپور شاه، مانی ظهور پیدا کرد و شاپور با گشاده رویی از او در دربارش استقبال کرد

من پزشک هستم
و از سرزمین بابل
آمده‌ام.

شاپور با احترام به سخنان او گوش داد.
و به او اجازه داد تعالیمش را منتشر کند.

بابل؛ خاستگاه مانی

مانی سال‌های نخست زندگی خود را در کنار والدینی گذراند که پیوند مذهبی با گروهی از تعمیدیان بابل داشتند؛ گروه‌هایی که احتمالاً تحت تأثیر مسیحیت و آیین‌های گنوسی بودند.

دو بن؛ بنیاد جهان

نظام دینی مانی دوگانه‌انگار بود. و خود او در کتاب شاپورگان (که به زبان پهلوی برای شاپور نوشت) توضیح داد که تعالیمش بر پایه «دو بن» شکل گرفته است. او این دوگانه‌باوری را با بهره‌گیری از واژگان زرتشتی بیان می‌کرد تا برای مردمی که با ایزدان و مفاهیم دین زرتشتی آشنا بودند، قابل فهم باشد.

زروان؛ نامی آشنا

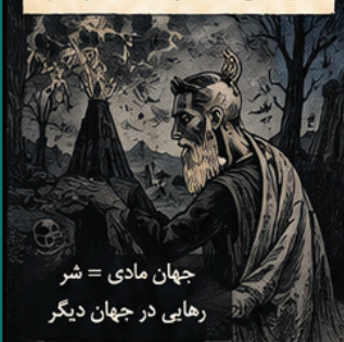
زروان
خدای برتر

استفاده مانی از نام «زروان» برای اشاره به خدای برتر، نشان‌دهنده اهمیت این ایزد در آغاز دوره ساسانی است.

نفاوت بنیادی

مانویت: ضد ماده و دیگر جهانی

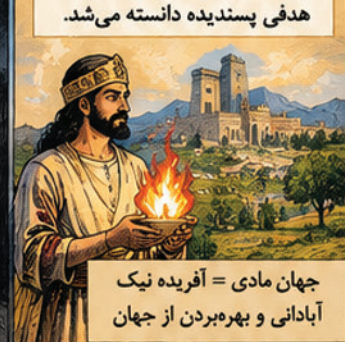
مانی بر تقابل میان «روح» و «ماده» تأکید می‌کرد؛ هرچه روحانی بود نیک شمرده می‌شد و هرچه مادی بود شر.

جهان مادی = شر
رهایی در جهان دیگر

زرتشتی‌گری: این جهانی

در دین زرتشتی، جهان و زیبایی‌های آن آفریده اهورامزدا بود و زندگی پاک در همین جهان هدفی پسندیده دانسته می‌شد.

جهان مادی = آفریده نیک
آبادانی و بهره‌بردن از جهان

موفقیت مانی

1

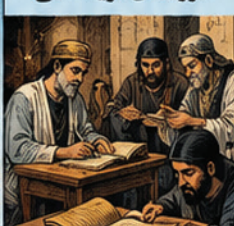
بابل؛ شهری از ادیان

زندگی در بابل به‌عنوان منطقه‌ای بزرگ و پرجمعیت با فرقه‌ها و ادیان گوناگون.

2

گروه‌های نویسندگی

تشکیل گروه‌های نویسندگی که تعالیم او را به زبان‌ها و خط‌های مختلف ترجمه و حتی کتاب‌های مستقل می‌نوشتند.

3

پیامبری جهانی

معرفی خود به‌عنوان خاتم پیامبران که آمده است تا تعالیم زرتشتی، مسیحی، بودایی و مندائی را تکمیل کند.

اما یک استثنا...

تنها دینی که نسبت به مانی خصومت داشت، یهودیت بود.

روایت مانی جهانی بود... اما همه، آماده پذیرش آن نبودند.

مانی می‌خواست مرزها را در نوردد... نه فقط یک دین، بلکه پلی میان فرهنگ‌ها. ادیان و انسان‌ها.

«حقیقت، نوری است که در همه سرزمین‌ها می‌تواند بدرخشد.»

— مانی

VISIT US ON INSTAGRAM
[@ARCHEOFASHION](https://www.instagram.com/ARCHEOFASHION)
MAG@ARCHEOFASHION.COM

